

RECENSIONER

Medicinhistorisk guldgruva

Livmedicus Carl Johan Ekströmer – kirurg och nydanare 1793–1860. 255 sidor.

Författare: Aina Ekströmer.

Förlag: Köpingsvik, Aina Ekströmer (eget förlag). ISBN 978-91-633-1766-8.

Recensent: Robert Hahn, professor och leg läkare; FoUU-chef för Sjukvården i Salem, Nykvarn och Södertälje (SNS).

Carl Johan Ekströmer var en av 1800-talets mest framgångsrika svenska läkare. Han blev professor i kirurgi, Karl XIV Johans livmedikus, ledamot och senare preses i Vetenskapsakademien, samt ordförande i Sundhetskollegiet (dåvarande Socialstyrelsen).

Ekströmer gjorde två längre studieresor i Europa. Som generaldirektör för landets hospital gjorde han viktiga insatser för att rusta upp sjukhusen. Ekströmer adlades, blev riksdagsman och var under många år ordförande i Svenska Läkaresällskapet.

En lång rad officiella och privata dokument från Ekströmers strålände karriär finns bevarade. Den främsta källan till kunskap om honom som person är en självbiografi som tyvärr bara täcker tiden fram till 1821. Självbiografien, som publicerades i bokform på 1960-talet, utgör även den första tredjedelen av en mer komplett levnadsberättelse om Carl Johan Ekströmer som nyligen utgivits.

Den nya boken innehåller främst originaltexter.

Den första utlandsresan 1819–1821 är utförligt skildrad i form av dagboksanteckningar. Den andra resan, som företogs år 1830, får läsaren följa genom personliga brev skriva hem till hustrun

Carin. Ett tal av Ekströmer utgör ett allsidigt dokument om hur Serafimerlasarettet i Stockholm drevs under 1830-talet. Han berör alla aspekter av verksamheten, inklusive patienternas mathållning och behovet av rinnande vatten.

Andra delar av hans läkargärning beskrivs i nyskrivna texter författade av Aina Ekströmer. Introduktionen av eter för narkos är en sådan.

Ekströmer fick år 1847 i uppdrag av kemisten Jöns Jacob Berzelius att prova den nya metoden. Hans slutsats, efter prövning på frivilliga medhjälpare och patienter, var att eter kan rekommenderas vid korta smärtsamma ingrepp.

En annan nyskriven text behandlar kole-raepidemierna åren 1834 och 1853. Ekströmer upprättade en katastrofplan för Stockholm och framhöll, långt före upptäckten av kolerabakterien, att dålig hygien är en viktig riskfaktor.

Jag ska sluta uppräknigen av stjärnläkarens alla bedrifter med att nämna en detalj, nämligen att Ekströmer startade och drev en föregångare till Läkartidningen kallad »Medicinsk Tidning«. Den utkom med ett 20-tal nummer innan den lades ner, troligtvis på grund av den första utlandsresan.

Boken om Carl Johan Ekströmer skildrar en man i karriären som var med om det mesta. Han var en praktisk och administrativt begåvad person, som ägde ett klart intellekt. Fokus i Ekströmers egna texter ligger mer på att beskriva än på att värdera. Vi får vara med på hans långa resor och följa hans väg genom krig, epidemier och konflikter. Vi kan studera familjrelationer och få höra skvaller om kungligheter och dåtidens medicinska »kändisar«.

Det varierade innehållet och de talrika små detaljerna gör det lätt att börja fantisera kring hur det kändes att vara en framgångsrik läkare för 200 år sedan. Men ibland kan jag tycka att namn och intressanta företeelser bara fladdrar förbi. På sätt och vis är det en förväntad nackdel av att boken innehåller så många gamla originaltexter som självfallet författats i helt andra syften än att bli litterärt allmångods i våra dagar.

Den ärligt historiskt intresserade, som redan känner till 1800-talets frontfigurer inom medicinen, torde få allra mest utbyte av boken.

Som källa till kunskap om dåtidens villkor och tänkande inom medicinen utgör den otvetydigt en guldgruva. ■

Vi bevakar dina jobb-intressen

Beställ vår bevakningstjänst så mailar vi jobben som passar just dig!
Gå in på lakartidningen.se

Läkartidningen

Utmanande saklig